

Bożena Adamczewska

Zespół Szkół, Gimnazjum i Szkoła Podstawowa w Buczu

Program edukacji ekologicznej dla uczniów klas I – III szkoły podstawowej

1. WSTĘP

Musimy dbać o środowisko ekologiczne, ponieważ ono stanowi część nas, a my jesteśmy jego częścią.

Wiek dwudziesty pierwszy będzie stuleciem ekologicznym, albo nie będzie go wcale.

H. Skolimowski

Ochrona środowiska oraz życie zgodne z naturą w czasach szybkiego rozwoju cywilizacyjnego i gwałtownych zmian nabierają coraz większego znaczenia.

Można dostrzec, iż z roku na rok niepokojąco wzrasta liczba czynników zagrażających ludzkości, co zmusza społeczeństwo do zmiany dotychczasowego sposobu myślenia i zachowania.

Bardzo ważną rolę w ratowaniu środowiska spełnia edukacja. Kształtowanie postaw proekologicznych powinno zaczynać się już w rodzinie i być kontynuowane na każdym etapie kształcenia.

Już od najmłodszych lat należy wpajać dzieciom, że świat, w którym żyjemy nie służy tylko nam, lecz będzie stanowił podstawę życia wielu pokoleń. Tylko długotrwały proces edukacyjny pozwoli dziecku zrozumieć, że człowiek jest częścią przyrody i stanowi nieodłączny element środowiska naturalnego.

Jeśli damy najmłodszym szansę, to wyrosnie z nich pokolenie, które będzie korzystało umiejętnie z darów Ziemi i rozwijającej się cywilizacji.

Jeśli ten program pozwoli dzieciom rozwijać się zgodnie z prawami, jakie dała im natura, jeśli przez zabawę i naukę poznają i pokochają otaczający je świat, spełni on rolę, o której można tylko marzyć.

Poniższy „Program edukacji ekologicznej” został opracowany w oparciu o tematykę i treści kształcenia „Programu kształcenia zintegrowanego *Szkoła marzeń* Zofii Rejniak.

2. CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU

- poznanie pojęcia ekologii jako nauki i podstawowych pojęć ekologicznych,
- wzbogacanie wiedzy o środowisku przyrodniczym i uświadamianie zagrożeń, jakie niesie dla niego rozwój cywilizacji,
- dostrzeganie piękna otaczającej przyrody,
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego,
- zapoznanie dzieci z racjonalnym wykorzystaniem zasobów przyrody oraz utylizacji odpadów,
- wdrażanie do przyjaznego odnoszenia się do zwierząt i roślin,
- zapewnienie dzieciom obcowania z przyrodą poprzez wycieczki, obserwacje, doświadczenia,
- prowadzenie działalności na rzecz środowiska (dokarmianie zwierząt, akcja „Sprzątanie Świata”, zbiórka i segregacja surowców wtórnych),
- budzenie świadomości ekologicznej i wdrażanie do prowadzenia ekologicznego trybu życia,
- podnoszenie kultury ekologicznej środowiska rodzinnego, szkolnego i najbliższego otoczenia,
- postrzeganie i zdolność oceny określonych zachowań ludzi wobec przyrody.

3. FORMY I METODY PRACY

- metody audiowizualne,
- spotkania, prelekcje, pogadanki,
- gazetki tematyczne,
- wystawki,
- zajęcia w terenie (praca w ogrodzie szkolnym),
- wycieczki,
- doświadczenia, eksperymenty i obserwacje,
- gromadzenie informacji na dany temat (metody poszukiwawcze),
- przedstawienia,
- inscenizacje,
- konkursy,
- zbiórka surowców wtórnych,
- sadzenie drzewek,
- prace hodowlane,
- zakładanie zielników,
- opieka nad zwierzętami,
- prowadzenie kroniki,
- współpraca z instytucjami prowadzącymi działalność ekologiczną.

4. CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program edukacji ekologicznej przeznaczony jest dla dzieci 7 - 9 letnich. Może być realizowany na zajęciach szkolnych w cyklach dziennych jedno lub dwutygodniowych oraz na zajęciach pozalekcyjnych.

Treści zawarte w programie mogą być realizowane w dowolnej kolejności. Jest to program otwarty, nauczyciel może go wzbogacać o własne pomysły, uwzględniając potrzeby i możliwości dzieci oraz specyfikę swojego środowiska lokalnego. W programie nie ma podziału na poszczególne grupy wiekowe. Treści nauczania ułożone są w sposób spiralny – te same treści mogą się powtarzać kilkakrotnie. Na poszczególnych poziomach będzie się różnił stopniem trudności, zakresem osiągniętych wiadomości i objętością zagadnień.

Główny nacisk przede wszystkim kładzie się na konkretne działania dzieci w środowisku i dla środowiska.

Program został podzielony na następujące działy:

I. DEGRADACJA ŚRODOWISKA

II. OCHRONA PRZYRODY

III. OBSERWACJE PRZYRODNICZE

IV. WYCIECZKI

V. DZIAŁANIA EKOLOGICZNE

5. PROGRAM

I. DEGRADACJA ŚRODOWISKA

Zagadnienia do realizacji:

- Co to są zanieczyszczenia i jak im przeciwdziałać?
- „Znikające lasy” – jak temu zapobiec?
- Wpływ skażonego środowiska na kondycję ludzi, roślin i zwierząt.
- Co zatrauwa powietrze?
- Źródła i skutki zanieczyszczenia wód.
- Hałas – jak z nim walczyć?
- Zdewastowane miejsca w naszej okolicy.
- Wpływ przemysłu na degradację środowiska.
- Skażona gleba.
- Jak rozwój techniki wpływa na środowisko?
- Efekt cieplarniany.
- Dziura ozonowa i jej skutki.
- Katastrofy ekologiczne i ich skutki.
- Szkodliwe substancje – konserwanty i pestycydy.
- Co to jest freon i skutki jego stosowania.
- Ginące gatunki roślin i zwierząt.

Przewidywane osiągnięcia – uczeń:

- rozumie potrzebę ochrony środowiska,
- rozpoznaje podstawowe źródła zanieczyszczenia wody i powietrza,
- rozumie zasady działania oczyszczalni ścieków,
- wyjaśnia jaki wpływ na organizmy żywe mają zanieczyszczenia,
- prawidłowo i bezpiecznie korzysta z wybranych urządzeń technicznych,
- szanuje każdą formę życia,
- rozumie szkodliwość palenia tytoniu,
- dokonuje świadomych obserwacji,
- potrafi wyjaśnić pojęcia : smog, kwaśny deszcz, dziura ozonowa,
- przestrzega zasad właściwego zachowania się na łonie natury,
- umie oszczędzać wodę,
- rozumie konieczność gotowania wody przed spożyciem.

Procedury osiągania celów:

Dzieci dokonują systematycznej obserwacji powietrza, wody, gleby, roślin. Przewidują jaki wpływ mogą mieć zanieczyszczenia na życie organizmów żywych. Gromadzą informacje z prasy, radia, telewizji. Analizują przyczyny zanieczyszczeń, wykonują proste doświadczenia. W kulturalny lecz stanowczy sposób mobilizują palących rodziców do rzucenia lub ograniczenia palenia. Dowiadują się o szkodliwości hałasu i bezpiecznej dawce decybeli.

II. OCHRONA PRZYRODY

Zagadnienia do realizacji:

- Żyję ekologicznie w moim domu.
- Pomagamy żyć roślinom i zwierzętom.
- Sposoby ochrony przyrody.
- Śmieci i odpady problemem cywilizacyjnym.
- Po co powstają parki narodowe?

Przewidywane osiągnięcia – uczeń:

- włącza się do działań proekologicznych,
- zna podstawowe rośliny i zwierzęta chronione,
- potrafi dokonać selekcji szkodliwych dla środowiska produktów,
- jest tolerancyjny,
- dokarmia i opiekuje się zwierzętami,
- potrafi słuchać i wyciągać odpowiednie wnioski,
- jest przyjacielem przyrody,
- potrafi wyjaśnić pojęcia: recykling, biodegeneracja, surowce wtórne,
- zna formy ochrony przyrody w najbliższym otoczeniu.

Procedury osiągnięcia celów:

Uczniowie systematycznie sprzątają park, zimą dokarmiają zwierzęta. Organizują w szkole akcje „Sprzątanie świata” i „Święto Ziemi”. Prowadzą ogród szkolny – przygotowują glebę, wysiewają nasiona, sadzą i podlewają rośliny, wrywają chwasty. Sadzą drzewa, odbywają spotkania z leśniczym poznając życie lasu, nazwy drzew i krzewów oraz sposoby ich ochrony przed szkodnikami. Obserwując zasadzone drzewa wyciągają wnioski, że rosną one bardzo wolno i trzeba je szanować. Zbierają surowce wtórne - makulaturę, puszki po napojach, zużyte baterie. Wyszukują informacji na temat szkodliwych dla środowiska produktów. Dowiadują się o chronionych na naszym terenie roślinach i zwierzętach.

III. OBSERWACJE PRZYRODNICZE

Zagadnienia do realizacji:

- Co to jest przyroda?
- Elementy przyrody.
- Co to jest środowisko?
- Obserwacje wpływu pór roku na zmiany w środowisku.
- Najpiękniejsze miejsca w naszej okolicy.
- Obserwacja trybu życia i zachowania wybranych zwierząt.
- Obserwacja rozwoju wybranych roślin.

Przewidywane osiągnięcia – uczeń:

- jest baczny obserwatorem zjawisk i obiektów przyrodniczych,
- potrafi wymienić elementy przyrody,
- rozpoznaje i nazywa podstawowe rośliny i zwierzęta łąk, pól, lasów, wód,
- przedstawia w formie słownej, pisemnej i plastycznej swoje uczucia i myśli,
- umie wykorzystać do swoich obserwacji lupę i mikroskop,
- potrafi nawiązać emocjonalną więź ze środowiskiem,
- umie powiązać zmiany zachodzące w przyrodzie ze zmianami w pogodzie,
- dostrzega piękno przyrody,
- właściwie zachowuje się podczas obserwacji,
- zna warunki życia i rozwoju wybranych roślin i zwierząt.

Procedury osiągnięcia celów:

W edukacji ekologicznej bardzo ważne jest nauczenie dzieci obserwacji przyrody i słuchania natury. Dlatego większość zajęć powinna odbywać się w środowisku naturalnym, gdzie dzieci stają się baczni obserwatorami. Tutaj mogą badać zależności istniejące w przyrodzie i wpływ człowieka na nią. Do tego celu mogą wykorzystać np. lupy, aby zaobserwować dokładnie, co się w przyrodzie dzieje, kto i jak mieszka. Mogą też wsłuchać się w odgłosy przyrody, a następnie podzielić się wrażeniami za pomocą słów czy prac plastycznych.

W trakcie obserwacji należy pokazywać dzieciom kontrasty, np.:

zdrowe drzewo – połamane drzewo,
soczysta i zielona trawa – wypalona trawa.

W miarę wzrostu ciekawości przyrodniczej dzieci przechodzą od podglądania życia zwierząt i roślin gołym okiem aż do posługiwania się mikroskopem. Przez to dochodzą do wniosku, że przyroda też żyje i należy ją szanować. Wspólnie szukają odpowiedzi na pytania, np.:

- Dlaczego woda w strumyku jest brudna?
- Dlaczego jedno drzewo jest zdrowe, a inne usycha i nie ma kory?
- Dlaczego nie wolno wypalać traw?

Przyglądają się dokładnie roślinom, opisują je, odszukują w książkach i podają ich nazwy. Wybierają fragmenty przyrody, obserwują je przez cały rok, a swoje spostrzeżenia zapisują lub rysują w dzienniczkach obserwacji. Poprzez takie zadania kształtuje się ich emocjonalna więź ze środowiskiem, troska i wrażliwość przyrodnicza.

IV. WYCIECZKI

Zagadnienia do realizacji:

- Obserwacje środowiska w zależności od pór roku.
- Zasady bezpiecznego ruchu drogowego - ćwiczenia. Znaki drogowe.
- Najpiękniejsze i najbardziej wyniszczone miejsca w naszej okolicy.
- Gospodarstwa ekologiczne.
- Rezerwaty i parki krajobrazowe.
- Oczyszczalnie ścieków.
- Obserwacja pracy leśniczego, pielęgniarzy, weterynarza, ogrodnika, rolnika, pszczelarza.

Przewidywane osiągnięcia – uczeń:

- potrafi integrować się z grupą,
- dokonuje wnikliwych obserwacji,
- nawiązuje emocjonalną więź ze środowiskiem,
- wyciąga właściwe wnioski,
- przewiduje skutki działalności człowieka,
- korzysta z produktów ekologicznych,
- umie dostosować ubiór do warunków klimatycznych,
- zna podstawowe zasady związane z prawidłowym żywieniem,
- rozumie zasady działania oczyszczalni ścieków,
- potrafi rozróżnić różne ekosystemy (las, łąka, pole),
- zna i przestrzega zasad prawidłowego ruchu drogowego,

Procedury osiągnięcia celów :

W trakcie wycieczek dzieci dowiadują się wielu ciekawych rzeczy, przeprowadzają rozmowy i poznają pracę ciekawych ludzi. Dokonują obserwacji za pomocą różnych zmysłów, dostrzegają kontrasty. Kontrastowość wpływa na przeżycia i doznania. Dzieci odwiedzają gospodarstwa ekologiczne, wysypiska śmieci, oczyszczalnie ścieków, wyjeżdżają zwiedzać rezerваты przyrody i parki krajobrazowe. Przed każdą wyprawą wyszukują informacji o określonych miejscach. Po powrocie robią analizę porównawczą. Przeglądają zdobyte materiały, opracowują je i umieszczają w kronice. Piszą i rozpowszechniają ulotki na temat, np.: *Gdzie warto spędzić wolny czas?*, *Jak przemysł wpływa na środowisko?*

V. DZIAŁANIA EKOLOGICZNE

Zagadnienia do realizacji:

- Jak żyć ekologicznie we własnym domu?
- Trucizny mogą być wszędzie.
- Co zanieczyszcza powietrze?
- Czy hałas szkodzi zdrowiu?
- Dlaczego nie wolno:
 - a) wypalać traw,
 - b) uprawiać kłusownictwa,
 - c) zaśmiecać środowiska.
- Jak zdrowo się odżywiać?
- Szkodliwość dziury ozonowej.

Przewidywane osiągnięcia – uczeń:

- uczestniczy we wspólnym rozwiązywaniu problemów,
- swoją postawą motywuje innych do pracy,
- przedstawia za pomocą mimiki, ruchu, stroju uczucia i przeżycia,
- potrafi przygotować odpowiednie rekwizyty,
- uczestniczy w przygotowaniu scenariusza przedstawienia,
- współpracuje w grupie,
- wykorzystuje zebrane wiadomości i umiejętności,
- przedstawia do realizacji własne pomysły.

Procedury osiągnięcia celów:

Dzieci przedstawiają za pomocą mimiki, ruchu, gestu wybrany temat. Podają swoje propozycje i wybierają najciekawsze rozwiązania (burza mózgów). Wspólnie przygotowują przedstawienia, happeningi, apele przestrzegając innych o możliwych zagrożeniach i ucząc ekologicznych form zachowania. Odczytują z liczników zużycie wody i energii elektrycznej, a po miesiącu wspólnie z rodzicami obliczają średnie ich zużycie na jedną osobę w rodzinie. Dyskutują w klasie nad sposobami ograniczenia zużycia

wody i energii elektrycznej. Liczą ile średnio śmieci wyrzuca ich rodzina w ciągu tygodnia. Organizują segregację śmieci. Dzieci dekorują pomieszczenia w zależności od pór roku, wykonują prace plastyczne.

5. ZAKOŃCZENIE

Realizacja tego programu zależy przede wszystkim od zaangażowania i wspólnej pracy nauczyciela, dzieci oraz ich rodziców. Efektem tego powinna być satysfakcja stron i ukształtowanie takiej jednostki, która nie będzie bezmyślna, samolubna i konsumpcyjna wobec przyrody. Program nie narzuca jedynej drogi realizacji zawartych w nim haseł. Powinien być traktowany na tyle elastycznie, aby móc go ciągle modyfikować i ulepszać.

Mam nadzieję, że każdy, kto zechce realizować ten program, będzie mógł w efekcie spojrzeć na dzieci, które nie będą obojętne na to, co się wokół nich dzieje, a swoją postawą będą skłaniały innych do pozytywnych działań proekologicznych.